

ПАРІЙ ФЕДІР МИКИТОВИЧ
(до 70-річчя від дня народження)

Науковці Системи генетичних ресурсів рослин України вітають з ювілеєм завідувача кафедри генетики, селекції рослин та біотехнології Уманського національного університету садівництва, доктора біологічних наук, засновника Всеукраїнського наукового інституту селекції (ВНІС) Федора Микитовича Парія.

Парій Федір Микитович народився 19 березня 1943 р. в селі Іваньки Маньківського району на Черкащині. У 1965 р. закінчив Уманський сільськогосподарський інститут і працював на виробництві агрономом. Протягом 1968-1971 рр. навчався в аспірантурі при Українському науково-дослідному інституті землеробства за спеціальністю «Генетика». Після закінчення аспірантури працював у лабораторії генетики цього закладу, а у 1978 році переходить в

Інститут молекулярної біології і генетики АН України. З 1986 року його наукова діяльність була пов'язана з Інститутом цукрових буряків УААН. Кандидатську дисертацію на тему «Вивчення ефекту гетерозису у тетраплоїдній кукурудзи», підготовлену під керівництвом професора Ю.П. Мірюти, захистив у 1974 р., а докторську на тему «Генетичне покращення гібридних буряків» – у 1993 році.

У 2001 році Ф.М. Парій організував Всеукраїнський науковий інститут селекції (ВНІС), в якому плідно займається селекційною та винахідницькою діяльністю. З 2007 р. працює в Уманському державному аграрному університеті на посаді завідувача кафедри генетики, селекції рослин та біотехнології, де виховує нові покоління вчених і фахівців сільського господарства, передаючи молоді свої наукові знання, багатий життєвий досвід. Ф.М. Парій підготував шість кандидатів наук і одного доктора сільськогосподарських наук, ним опубліковано понад 150 наукових робіт. Він автор більше 50 винаходів із технології селекції рослин та більше 70 сортів і гібридів різних сільськогосподарських культур. Ним встановлена наявність у аутоплоїдів ефекту гетерозису, який визначається поліалельними взаємодіями, і розроблено схеми використання такого ефекту. Доведено закономірність зміни ознаки стерильність–фертильність у ідіотипів цукрових буряків із стерилізуючою плазмою. Запропоновано тригенну модель детермінації ознаки стерильність–фертильність, і на цій основі розроблено 10 винаходів із створення закріплювачів стерильності та стерильних форм. Установлено ефект зв'язку ознаки стерильність–фертильність з елементами продуктивності гібридів цукрових буряків, і з використанням цього ефекту розроблено шість способів відбору закріплювачів стерильності та створення гібридів цукрових буряків. З'ясовано явище виникнення спонтанно диплоїдизованих рослин буряків, розроблено принципи використання маркерних генів для виділення гаплоїдних і диплоїдизованих рослин, та на основі цього розроблено чотири способи отримання гомозиготних рослин. Вивчено закономірність зміни псевдосумісності при самозапиленні буряків та запропоновано способи створення ліній буряків. Обґрунтовано та запропоновано до використання у технологічному процесі селекції буряків способи створення ліній, оцінки комбінаційної здатності, створення закріплювачів стерильності, стерильних форм, відновлювачів фертильності та створення батьківських компонентів. Для промислової експлуатації гетерозису запропоновано способи одержання гібридного насіння, створення гібридів і гібридних популяцій. За допомогою цих методичних розробок створено низку

гібридів цукрових буряків та перші вітчизняні гібриди кормових буряків на стерильній основі.

За встановленим явищем вибіркової елімінації анеуплоїдних гамет у аутополіплоїдів ученим розроблено способи одержання гібридного насіння буряків і спосіб відбору збалансованих тетраплоїдів, із використанням яких створено триплоїдний гібрид цукрових буряків Аратта та тетраплоїдний сорт кормових буряків. Федір Микитович запровадив принципово нову схему одержання гібридного насіння із використанням системи само несумісності та ЦЧС, і за цією схемою створив гібриди цукрових буряків Аватар та Абатісса із спрощеним насінництвом.

Запропоновано основи селекції гібридів кукурудзи із забарвленням зернівки й технологію отримання гібридного насіння кукурудзи, яка дає змогу в процесі насінництва за забарвленням зернівок контролювати генетичну чистоту та стерильність компонентів схрещування, гібридність насіння першого покоління і за необхідності відокремлювати негібридні зернівки фотоелектричним шляхом.

Вперше в Україні створено та впроваджено у виробництво сорт пшениці спельти «Зоря України», зерно якої містить 24% білку. Із використанням спельти створено високобілкові (19%) сорти пшениці Артемісія і Артія та чотиривидові форми тритикале.

Ф.М. Парій багато працює над упровадженням інноваційних технологій у навчальний процес, значно розширює тематику наукових досліджень з селекції пшениці озимої, соняшнику, тритикале, озимого та ярого ріпаку, буряків цукрових, кормових, столових. Наукові розробки і результати експериментів мають наслідком розширення генетичного різноманіття сільськогосподарських культур і збагачення Національного генбанку рослин України.

У 2012 році керований ним колектив кафедри нагороджений Міністерством аграрної політики та продовольства України золотою медаллю «За розробку і впровадження високопродуктивних сортів рослин сільськогосподарських культур».

Дорогий Федоре Микитовичу! Вітаючи Вас з ювілеєм, бажаємо Вам міцного здоров'я, довголіття, творчої наснаги, успіхів на науковій і педагогічній ниві, здійснення задумів та планів.

Рябчун В. К.,
Богуславський Р. Л.
Твердохліб О. В.